

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

ATZINUMS
pārbaudes lietā Nr. 2025-60-2CD,19AA
Rīgā

01.06.2026.

Nr. 6-6/28

VSIA “Nacionālais psihiskās veselības centrs”
rpnc@rpnc.lv

zināšanai: **[personai A]**
[pasta adrese]

Atzinums (daļā) pārbaudes lietā Nr.2025-60-2CD,19AA

Tiesībsarga birojā no Ieslodzījuma vietu pārvaldes pēc piekritības pārsūtīta iesniedzēja sūdzība¹, kurā norādīts uz iesniedzējam kriminālprocesa ietvaros noteiktās tiesu psihiatriskās ekspertīzes iespējamiem norises pārkāpumiem, kā arī neatbilstoši apstākļiem VSIA “Nacionālais psihiskās veselības centrs” (turpmāk – NPVC) struktūrvienībā “Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centrs ar apsardzi” Laktas ielā 6, Rīgā (turpmāk – Centrs). Norādīts, ka iesniedzējam kriminālprocesa ietvaros piemērots drošības līdzeklis – apcietinājums – un ekspertīze tikusi veikta pirmstiesas izmeklēšanas laikā.

Ievērojot, ka iesniedzēja sūdzība ietver informāciju par 2024. gadā novērotiem pārkāpumiem, līdz ar to pēc tiesībsardzes iniciatīvas ierosināta pārbaudes lieta **Nr. 2025-60-2CD,19AA**, kuras ietvaros veikts vispārīgs izvērtējums attiecībā uz Centru, proti, aktualizētos problēmaspektus aplūkojot no sistēmiskā viedokļa.

Pārbaudes lietas ietvaros pieprasīta informācija no NPVC, Tieslietu ministrijas, kā arī 2025. gada 11. decembrī veikta iepriekš nepieteikta pārbaudes vizīte Centrā. Papildus atzīmējams, ka jau

¹ Reģ. 2025. gada 16. septembrī ar Nr. 1530, kas pēcāk papildināta ar vairākām citām: 2025. gada 13. oktobrī ar Nr. 1760, 19. decembrī ar N. 2435, 23. decembrī ar Nr. 2476 un 2026. gada 17. februārī ar Nr. 6-8/62. Uz šajās un vairāku citu sūdzību iesniedzējam tikušas sniegtas arī atbildes ārpus šīs pārbaudes lietas ietvara, skaidrojot pārbaudes lietā izskatāmo jautājumu robežas, kā arī izskaidrojot iesniedzējam pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus.

2024. gada 25. maijā veiktās pārbaudes vizītes ietvaros, Tiesībsarga biroja pārstāvji Centra personālam un vadībai sniedza mutiskas rekomendācijas par vizītē konstatēto.

NPVC pārbaudes lietā iesniedzis šādus iekšējos normatīvos aktus:

- 1) 2025. gada 8. janvāra “Caurlaižu režīms Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centrā” Nr. 01-16/25/2;
- 2) 2010. gada 22. jūnija “Kārtības un drošības nodrošināšana Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centra tiesu psihiatrisko ekspertīžu blokā” (ar 2017. gada 17. novembrī veiktajiem grozījumiem Nr. 01-16.1/12²) Nr. 01-16.1/11 (turpmāk – Iekšējās kārtības noteikumi Nr. 01-16.1/11);
- 3) 2010. gada 22. jūnija “Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centra tiesu psihiatrisko ekspertīžu bloka darba un iekšējās kārtības noteikumi personālam” (ar grozījumiem, kas izdarīti 2017. gada 17. novembrī) (turpmāk – Personāla noteikumi);
- 4) 2010. gada 17. maija Valsts SIA “Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs” “Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanās centrā nolikums” (turpmāk – Nolikums);
- 5) 2019. gada 21. marta “Noteikumi par pacientu sūdzību un ierosinājumu analīzēs sistēmu” Nr. 01-16/19/2 (turpmāk – Sūdzību izskatīšanas noteikumi).

Papildus 2025. gada 11. decembra vizītē Centrs izsniedzis arī NPVC “Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centra ar apsardzi Ekspertīžu bloka iekšējie kārtības noteikumi ekspertējamām personām” (turpmāk – Noteikumu kopsavilkums), ar norādi, ka informācija sagatavota saskaņā ar iekšējo normatīvo aktu “Kārtības un drošības nodrošināšana Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centra tiesu psihiatrisko ekspertīžu blokā”. Noteikumu kopsavilkums satur būtiskākos izvilkumus no NPVC un Centra iekšējiem normatīvajiem aktiem par atļautajām un aizliegtajām lietām, pienesumiem, dienas režīmu utt.

I Normatīvais regulējums

Attiecībā uz normatīvo regulējumu skaidrojams, ka šīs pārbaudes lietas ietvaros aplūkoti dažādi tiesību aspekti, tādējādi atzīstams, ka lietderības apsvērumu, kā arī pārskatāmības un normatīvā regulējuma uztveramības labad, katra individuālā jautājuma ietvaros analizēts arī uz konkrēto jautājumu attiecināmais regulējums.

² Grozījumi iekšējam normatīvajam aktam nav pievienoti iesniegšanai.

Kā jau norādīts ievadā – Centrs ir NPVC struktūrvienība, tādējādi piederīgs ārstniecības iestādei. Vienlaikus savas darbības specifikas dēļ, Centrs ietver arī zināmas iezīmes, kas raksturīgas arī, piemēram, Latvijas Cietumu slimnīcai (apsardzes esamība, kamertipa palātas, dienas režīms utt.) un citām brīvības atņemšanas vietām.

Ievērojot minēto un apstākli, ka Centrs kā specifiska institūcija nav atsevišķi regulēta vienā normatīvā aktā, šīs pārbaudes lietas ietvaros vērtēts gan normatīvais regulējums, kas būtu pielīdzināms attiecīgiem apstākļiem vai aspektiem, gan attiecīgi, vērtējot no starptautisko cilvēktiesību standartu prizmas, tiks ņemti vērā standarti gan attiecībā uz psihiatriskajām slimnīcām, gan cietuma slimnīcām, tiktāl ciktāl attiecīgie principi un standarti būtu saderīgi un attiecināmi uz Centra darbību un funkcijām.

Papildus būtiski uzsvērt, ka vispārīgi ekspertējamās personas Centrā tiek ievietotas, pamatojoties uz procesa virzītāja vai tiesas lēmumu par tiesu psihiatriskās ekspertīzes veikšanu kriminālprocesa ietvaros, atbilstoši Kriminālprocesa likumā³ (turpmāk – KPL) noteiktajam.

Savukārt KPL 283. panta trešā daļa cita starpā noteic, ka ievietošanu ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai piemēro, sūdzības par to izskata un kontroli pār tās piemērošanu veic tādā pašā kārtībā kā par apcietinājumu. Secīgi minētā panta ceturrtā daļa paredz, ka ārstniecības iestādē ievietotajai personai var piemērot šā likuma 271. panta trešajā daļā⁴ paredzētos ierobežojumus.

³ [Kriminālprocesa likums](#): Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 74, 11.05.2005.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 11, 09.06.2005. Pieņemts: 21.04.2005. Stājas spēkā: 01.10.2005.

Kriminālprocesa likuma 283. panta pirmā daļa: Aizdomās turēto vai apsūdzēto, kā arī personu, attiecībā uz kuru uzsākts process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai, var piespiedu kārtā ievietot ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai, ja lietai nozīmīgu jautājumu atrisināšanai tiesmedicīniskajā vai tiesu psihiatriskajā ekspertīzē nepieciešamie pētījumi izdarāmi tikai ārstnieciskā stacionāra apstākļos.

Kriminālprocesa likuma 283. panta otrā daļa: Personu var ievietot ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai, pamatojoties uz izmeklēšanas tiesneša vai tiesas lēmumu tikai tad, ja ir pieņemts arī lēmums par attiecīgās ekspertīzes noteikšanu.

⁴ **Kriminālprocesa likuma 271. panta (Apcietinājums) trešā daļa:** Apcietinātajam ir tiesības tikties un sazināties ar citām personām ar procesa virzītāja atļauju, ko paziņo apcietinātajam un ieslodzījuma vietai, kurā ir ievietots apcietinātais. Pirmstiesas procesā procesa virzītāja lēmums par atteikumu apcietinātajam tikties un sazināties ar citām personām ir pārsūdzams izmeklēšanas tiesnesim. Procesā virzītāja atļauja nav nepieciešama, lai tiktos ar aizstāvi, ar kuru ir noslēgta vienošanās konkrētajā kriminālprocesā vai kurš sniedz valsts nodrošināto juridisko palīdzību konkrētajā kriminālprocesā, ārvalstnieka valsts diplomātiskās vai konsulārās pārstāvniecības pārstāvi vai īpašajā likumā, kas nosaka apcietinājumā turēšanas kārtību, noteiktajām personām. Procesā virzītājs, lai nodrošinātu kriminālprocesa mērķa sasniegšanu, var pieņemt lēmumu par tikšanās un saziņas ierobežojumiem ar īpašajā likumā, kas nosaka apcietinājumā turēšanas kārtību, noteiktajām personām. Procesā virzītāja lēmums par tikšanās un saziņas ierobežojumiem ir pārsūdzams izmeklēšanas tiesnesim. Sūdzības iesniegšana neaptur lēmuma izpildi.

Ministru kabineta 2018. gada 13. novembra noteikumu Nr. 695 “Tiespsihiatriskās ekspertīzes veikšanas kārtība”⁵ (turpmāk – MK noteikumi Nr. 695) 5. punkts cita starpā noteic, ka apcietinātai un ar brīvības atņemšanu notiesātai personai stacionāro ekspertīzi veic psihiatriskās ārstniecības iestādes psihiatriskajā nodaļā ar apsardzi.

Attiecīgi (pirms pārvietošanas uz Centru) uz personām, kurām kā drošības līdzeklis ir piemērots apcietinājums, vispārīgi ir attiecināms arī Apcietinājumā turēšanas kārtības likums⁶ (turpmāk – ATKL), bet uz notiesātajām personām Latvijas Sodū izpildes kodekss⁷ (turpmāk – LSIK). Līdz ar to, lai objektīvāk izvērtētu ekspertējamo tiesību apjomu, šī atzinuma ietvaros salīdzinājumam vērtēti arī abi norādītie normatīvie akti, analizējot tajos noteikto tiesību apjomu konkrētajām subjektu grupām.

Secināms, ka ar personas ievietošanu tiesu ekspertīžu iestādē primāri tiek skartas tādas personas tiesības kā tiesības uz brīvību, tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību, tiesības uz taisnīgu tiesu, kas tiek aizsargātas gan Latvijas Republikas Satversmē⁸ (turpmāk – Satversme), gan Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijā⁹ (turpmāk – ECK) un citos nacionālos un starptautiskos dokumentos.

Vienlaikus, kā jau minēts un bez ievēribas nav atstājams, ka Centrs ir NPVC struktūrvienība, līdz ar to tā savā būtībā ir piederīga ārstniecības iestādei, tomēr ar tai specifiski noteiktu funkciju, proti, nevis veikt ārstniecību tās klasiskā izpratnē, bet primāri veikt tiesu psihiatrisko ekspertīzi. Līdz ar to, uz šo subjektu loku attiecināmas arī Pacientu tiesību likuma¹⁰ un Ārstniecības likuma¹¹ (turpmāk – ĀL) normas tiktāl, ciktāl tās ir saderīgas ar attiecīgās kriminālprocesuālās darbības regulējumu.

⁵ Ministru kabineta 2018. gada 13. novembra noteikumu Nr. 695 “[Tiespsihiatriskās ekspertīzes veikšanas kārtība](#)”. Latvijas Vēstnesis, 226, 15.11.2018. Pieņemts: 13.11.2018. Stājas spēkā: 16.11.2018.

⁶ [Apcietinājumā turēšanas kārtības likums](#): Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 103, 04.07.2006.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 10.08.2006. Pieņemts: 22.06.2006. Stājas spēkā: 18.07.2006.

⁷ [Latvijas Sodū izpildes kodekss](#): Latvijas Republikas likums. Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1, 01.01.1971. Pieņemts: 23.12.1970. Stājas spēkā: 01.04.1971.

⁸ [Latvijas Republikas Satversme](#): Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 43, 01.07.1993.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 6, 31.03.1994.; Valdības Vēstnesis, 141, 30.06.1992.; Diena, 81, 29.04.1993. Pieņemts: 15.02.1992. Stājas spēkā: 07.11.1992.

⁹ Eiropas Padome. [Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija](#). Pieņemts: 04.11.1950. Stājas spēkā: 27.06.1997. Latvijas Vēstnesis, 143/144, 13.06.1997. Pievienošanās: 27.06.1997.

¹⁰ [Pacientu tiesību likums](#): Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 205, 30.12.2009. Pieņemts: 17.12.2009. Stājas spēkā: 01.03.2010.

¹¹ [Ārstniecības likums](#): Latvijas Republikas likums. Latvijas Vēstnesis, 167/168, 01.07.1997.; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru Kabineta Ziņotājs, 15, 07.08.1997. Pieņemts: 12.06.1997. Stājas spēkā: 01.10.1997.

II Faktiskie apstākļi un tiesībsardzes vērtējums

Centrs ir izvietots četru stāvu ēkā, kuras pirmajā stāvā tiek nodrošināta ekspertējamo uzņemšana Centrā, proti, pārgērbšanās Centra izsniegtajā apģērbā un vizuāla ekspertējamā fiziskā stāvokļa novērtēšana (piemēram, traumu fiksēšana), mantu uzskaitē un nodošana glabāšanā. Pirmajā stāvā izvietots arī Valsts policijas dežūrpostenis, kurā policijas amatpersona seko līdzi videokamerās notiekošajam ēkā.

Ēkas otrais stāvs faktiski tiek izmantots kā mantu glabātava, viena telpa tiek izmantota attālinātu tiesas sēžu vajadzībām, kā arī šajā stāvā ir izvietots tiesu eksperta-psihiatra kabinets. Savukārt ekspertējamie izvietoti ēkas trešajā stāvā, kur atrodas piecas kameru tipa palātas ar iespēju izmitināt kopumā līdz 15 ekspertējamām personām. Ēkas ceturtajā stāvā ir izvietots slēgta tipa pastaigu laukums. Ēkā pieejams lifts, kurš nodrošina piekļuvi no pirmā līdz trešajam stāvam.

Pārbaudes vizītes dienā Centrā bija ievietotas trīs ekspertējamās personas.

Ievērojot, ka sākotnējā iesniedzēja sūdzībā ir pausti iebildumi par 2024. gada septembra beigās un oktobra sākumā konstatētiem apstākļiem un notikumiem, kas daļēji sasaucas ar Tiesībsarga biroja pārstāvju 2024. gada 25. maijā veiktajā vizītē konstatētajiem apstākļiem, tad šī atzinuma turpinājumā konkrētie jautājumi tiks apskatīti izdalot katru attiecīgo jautājumu atsevišķi, sniedzot tam novērtējumu, kā arī nepieciešamības gadījumā norādot izpildāmās rekomendācijas.

[1] Uzņemšana Centrā

[1.1] Ekspertējamās personas sākotnēji tiek nogādātas uz uzņemšanas telpām, kas atrodas ēkas pirmajā stāvā.

Uzņemšanas telpas sastāv no: 1) priekštelpas ar kušeti (šajā telpā personu apskata, tā pārgērbjas Centra izsniegtā apģērbā, nepieciešamības gadījumā ir nodrošināta iespēja nomazgāties); 2) telpas, kurā tiek uzglabātas ekspertējamo personu personīgās mantas; 3) telpas, kurā norit satikšanās; 4) dušas un tualetes telpas.

[1.2] Telpā, kas kalpo kā satikšanās telpa un atrodas blakus uzņemšanas telpas priekšstundai, ir izvietota videonovērošanas kamera.

Eiropas Padomes Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (turpmāk – CPT) ir norādījusi, ka, lai ievērotu konfidencialitāti, jebkura ieslodzītās personas medicīniskā apskate (ierodoties iestādē vai arī vēlāk) ir jāveic ārpus attiecīgās ieslodzījuma

iestādes personāla dzirdamības un, ja vien ārsts neprasa citādi, tad arī ārpus to redzamības zonas.¹² CPT konstatējusi, ka visās apmeklētajās Latvijas ieslodzījuma vietās medicīniskās konsultācijas parasti notiek cietuma amatpersonu klātbūtnē, tādējādi CPT ir uzsvērusi, ka šāda situācija kopumā nav pieņemama. Vienlaikus CPT arī atzinusi, ka konkrētos gadījumos, kad medicīnas personāls sajūt draudus, medicīniskās pārbaudes laikā var būt nepieciešami īpaši drošības pasākumi. Tomēr nevar būt nekāda attaisnojuma tam, ka cietuma amatpersonas ir sistemātiski klātesošas šādās pārbaudēs, jo to klātbūtne kaitē uzticības veidošanai un pienācīgu ārsta un pacienta attiecību izveidei, un parasti nav nepieciešama no drošības viedokļa.¹³

Rekomendācija Centram:

- Jānodrošina, ka visas ekspertējamo personu medicīniskās apskates notiek policijas darbiniekiem nedzirdot un, ja vien iesaistītais ārstniecības personāls konkrētajā gadījumā nepārprotami neprasa rīkoties citādi, neredzot. Minētais attiecināms arī uz ekspertējamo personu videonovērošanu laikā, kad tās pārgērbjas un tām veic medicīnisko apskati.

[1.3] Pozitīvi vērtējams, ka personai ir iespējams nodot glabāšanā savas personīgās mantas (kuras tiek konkrēti piefiksētas attiecīgā aktā) slēdzamā telpā. Tāpat ekspertējamā persona tiekot iepazīstināta ar Centrā atļautajām lietām, kuras tā drīkst ņemt līdzi uz palātu, vienlaikus parakstoties, ka noliktavas apmeklēšana, uzturoties Centrā, turpmāk tai nebūs nepieciešama.

Vizītē iegūta informācija, ka atsevišķos gadījumos tiek pieļauta atkāpe no minētā un personai tiekot nodrošināta iespēja iegūt kādas lietas no noliktavas, piemēram, higiēnas lietas, ja tās tikušas aizmirstas, vai siltāks apģērbs. Šādā gadījumā ekspertējamā persona atkārtoti parakstās par glabāšanā paliekošo mantu sastāvu.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Iekšējos normatīvajos aktos būtu paredzama atruna, ka, pamatojoties uz ekspertējamā iesniegumu un ārsta izvērtējumu, piekļuve mantu glabātavai atsevišķos un objektīvi pamatotos gadījumos (nepieciešamība pēc siltāka apģērba, higiēnas precēm utt.) tiek pieļauta, paredzot, ka atkārtoti parakstāms mantas uzskaites akts, fiksējot izmaiņas.

¹² Eiropas Padomes Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai. [Izvērtējums no Trešā vispārējā ziņojuma \(publicētā 1993. gadā\) Nr. CPT/Inf\(93\)12-part "Medicīniskā aprūpe ieslodzījuma vietās"](#), 51. punkts.

¹³ [Report to the Latvian Government on the visit to Latvia carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment \(CPT\) from 5 to 15 September 2011, Nr.CPT/Inf \(2013\) 20](#), para. 92.

- Šādā veidā tiktu radīta vienveidīga prakse piekļuves nodrošināšanai, jo praksē objektīvi var rasties gadījumi, kad ir jāizdara atkāpes no noteiktā lieguma, piekļūst mantu glabātuvei.

[1.4] Tāpat ekspertējamais tiek iepazīstināts ar Centra iekšējās kārtības noteikumiem (būtiskākie izvilkumi no iekšējiem normatīvajiem aktiem – dienas režīms, atļautās/aizliegtās lietas, pienesumi utt.), kuri ir izvietoti arī atpūtas/ēdamtelpā pie sienas. Ekspertējamam ir iespēja drukātā formā šo noteikumu apkopojumu arī saņemt līdzī uz palātu.

Vizītes dienā viens eksemplārs ticis izsniegts arī Tiesībsarga biroja pārstāvēm.

Vienlaikus gan secināms, ka sākotnēji nodaļas personāls nevarēja uzrādīt minēto dokumentu kopumu, kas pirmšķietami liecina, ka praksē, ekspertējamam ierodoties nodaļā, drukātā veidā personai netiek izsniegti pārlasīšanai šie materiāli.

Rekomendācija Centram:

- Izskaidrot un uzsvērt personālam, kurš pastāvīgi atrodas kontaktā ar ekspertējamajiem, ka, ievietojot nodaļā jaunu ekspertējamo, personālam ir ekspertējamam jānodrošina iespēja iepazīties ar Centra iekšējās kārtības noteikumiem, vienlaikus arī informējot par noteikumu pieejamību atpūtas/ēdamtelpā. Papildus ir nodrošināma arī šo dokumentu izsniegšana drukātā formā, ja ekspertējamais to lūdz.
- Vienlaikus būtu aicināms katrā palātā izvietot dienas kārtības izklāstu, tādējādi ekspertējamajiem nodrošinot pārskatāmu dienas laikā sagaidāmo notikumu atspoguļojumu.

[2] Sadzīves apstākļi

[2.1] Pozitīvi vērtējams, ka kopš 2024. gada 25. maija vizītes Centra atpūtas/ēdamzāles telpā un ekspertējamo labierīcībās (pie māsu posteņa) ir veikts kosmētiskais remonts. Vienlaikus ēkas kopējā infrastruktūra, par spīti minētajiem kosmētiskiem atjaunojumiem, vērtējama kā novecojusi.

[2.2] Tāpat pozitīvi vērtējams, ka pēc 2024. gada 25. maija vizītē mutiski sniegtajām rekomendācijām par ēkas nepieejamību personām, kurām ir kustību traucējumi, tai skaitā, ja tās pārvietojas ratiņkrēslā, Centrs ir uzstādījis pēc nepieciešamības atveramu rampu pie ēkas ieejas durvīm, kā arī ir sagādāta pēc nepieciešamības izmantojama mobilā rampa, lai ekspertējamā persona varētu iekļūt uzņemšanas telpās, kuru sasniegšanai jāmēro vairāki pakāpieni.

[2.3] Vienlaikus ekspertējamo dušas telpā vēl aizvien ir konstatējams ievērojams pelējums, kas liecina par nepietiekamu ventilāciju.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Vispārzināms ir fakts, ka pelējuma sēne ir kaitīga cilvēka veselībai, līdz ar to aicinu veikt nepieciešamos pasākumus, lai likvidētu pelējumu, vienlaikus iespēju robežās risinot jautājumu par pienācīgas ventilācijas sistēmas nodrošināšanu, izvairoties no atkārtota pelējuma rašanās.

[2.4] Pārbaudes vizītē konstatēts, ka ekspertējamām personām nav brīvi pieejams dzeramais ūdens. Iegūta informācija, ka ekspertējamie ūdeni var saņemt izsniegtu pudelēs, ja paši ar tādu ir ieradušies Centrā, bet citos gadījumos ekspertējamam ir jālūdz personālu atnest dzeramo ūdeni.

Vizītes dienā tikai vienā no palātām ekspertējamam bija redzama dzeramā ūdens pudele.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Lūdzu nodrošināt, ka ekspertējamām personām, iestājoties Centrā, tiek izsniegtas atkārtoti uzpildāmas ūdens pudeles, tādējādi nodrošinot nepārtrauktu piekļuvi dzeramajam ūdenim.

[2.5] Katrai ekspertējamai personai bija nodrošināts neliels skapītis personīgo mantu novietošanai, ja personas veselības stāvoklis to pieļauj. Visās palātās nodrošināta dienasgaisma un mākslīgais apgaismojums, kā arī nakts apgaismojuma lampa.

Kopumā katrā palātā izmitina vienu vai divas ekspertējamās personas. Vizītes laikā tika saņemta informācija, ka Centrā nav liela noslodze un lielākoties Centrā uzturas līdz astoņiem ekspertējamajiem vienlaikus, bet vizītes dienā tās bija trīs personas. Tātad faktiskā noslodze ir ievērojami zem Centra maksimālās noslodzes, kas ir 15 ekspertējamie. No vizītē gūtās informācijas noprotams, ka šāda tendence ir vērtējama kā pastāvīga, kas cita starpā pamatojama arī ar ierobežoto cilvēkresursu skaitu.

Līdz ar to nav saskatāms pamats, kādēļ visās palātās ir izvietota trešā gulta, kura netiek izmantota. Arī CPT savās rekomendācijās Latvijai ir norādījusi, ka iespējami jāizvairās no lieku gultu novietošanas palātās¹⁴, jo īpaši tas būtu ņemams vērā apstākļos, kad ilgstoši ir tendence izmitināt ievērojami mazāku skaitu personu.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Izvērtēt trešās gultas nepieciešamību palātās. Ja Centra pastāvīgā noslodze nav tik liela, lai aizpildītu visas palātās esošās gultasvietas, lūdzu rast iespēju palātas neizmantojot kā noliktavas

¹⁴ Eiropas Padomes Eiropas Komitejas spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai [Zīnojums Nr.CPT/Inf \(2023\) 16 "Latvijas valdībai par CPT vizīti Latvijā no 2022. gada 10. maija līdz 20. maijam"](#), 125. punkts.

un liekās gultas izvietot citās telpās (piemēram, ēkas otrajā stāvā, kas faktiski tiek izmantotas kā arhīva/noliktavas telpas). Vienlaikus, pieļaujot, ka noslodze nepārsniedz 10 ekspertējamos vienlaikus, būtu pamats izvērtēt, vai glabāšanai nav jānodod mazāks skaits gultu, daļu gultu likvidējot, ja to uzglabāšana nav iespējama.

[2.6] Eksperimentējamo palātas ir tīras un plašas, tomēr palātu sienas ir ar dažādiem nebūtiskiem sienas bojājumiem, kā arī ar vizuāli labi pamanāmiem krāsojuma defektiem, kas kopumā nerada patīkamu iespaidu.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Veikt palātu kosmētisko remontu, atjaunojot sienu krāsojumu.

[3] Higiēna, apgērbs un gultas veļa

[3.1] Centrā saņemta informācija, ka gultas veļa, ekspertējamai personai izsniegtie dvieļi un abi pidžamu komplekti tiek savākti un nodoti mazgāšanai reizi nedēļā, izsniedzot ekspertējamiem jaunas minētās vienības.

[3.2] No Centrā iegūtās informācijas apstiprinās, ka ekspertējamo apakšveļa un zeķes netiek centralizēti mazgātas, tādējādi ekspertējamie šīs apģērba vienības mazgā paši un izvieto žāvēšanai palātās uz radiatoriem. Tāpat apstiprināts, ka Centram nav iespēju nodrošināt ekspertējamās ar papildu apakšveļas vienībām, ja ekspertējamais ir ieradies bez papildu maiņas apakšveļas un zeķēm.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Nodrošināt ekspertējamiem piemērota izmēra mazgājamo bļodu, lai ekspertējamiem būtu iespējams veikt pienācīgu savu individuālo apģērba vienību apkopi.

[3.3] Ekspertējamām personām tiek nodrošināta regulāra iespēja nomazgāties dušā, pēc ekspertējamā vajadzībām. Tāpat Centrā iegūta informācija, ka, iestājoties Centrā, tiek noskaidrots, vai un kādi higiēnas līdzekļi personai ir līdzi, kā arī nepieciešamības gadījumā ekspertējamai personai tie tiek izsniegti arī no Centra krājumiem.

[3.4] Papildus iegūta informācija, ka pēdējā laikā ir izveidojusies tendence, ka ekspertējamās personas tiek ievestas Centrā bez jebkādām personīgajām mantām, jo attiecīgās brīvības atņemšanas vietas darbinieki personai nav izskaidrojuši, ka stacionārā tiesu psihiatriskā ekspertīze var aizņemt līdz vienam mēnesim, tādējādi personai ir jāņem līdzi savas personīgās mantas, tai skaitā higiēnas preces, apakšveļu un zeķes utt.

ievērojot minēto, uzskatu par nepieciešamu informēt ieslodzījuma vietu pārvaldi par aktualizēto tendenci, lūdzot turpmāk šādus gadījumus novērst, izskaidrojot darbiniekiem rīcību apcietināto un notiesāto personu pārvešanai uz Centru.

[3.5] Vienlaikus vizītes laikā konstatēts, ka ekspertējamās personas arī dienas laikā ir gērbušās Centra izsniegtajās pidžamās, nelietojot savu privāto apģērbu. Centrā apstiprināja, ka praksē netiek lietots privātais apģērbs un ekspertējamiem tiek izsniegti divi pidžamu komplekti.

Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Rec(2006)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumiem¹⁵ (turpmāk – Eiropas cietumu noteikumi) attiecībā uz apģērbu paredz, ka ieslodzītajiem, kuriem nav piemērotu personīgo drēbju, izsniedz klimatiskajiem apstākļiem atbilstošu apģērbu. Izsniegtais apģērbs nav aizskarošs vai pazemojošs.¹⁶ Tāpat arī CPT, 2016. gadā apmeklējot Latviju, konstatēja, ka Latvijas psihiatriskajās slimnīcās ir vērojama tendence, ka pacientiem visu dienu mugurā ir slimnīcas pidžamas. CPT ir atkārtoti uzsvērusi, ka šāda prakse neveicina pacientu pašcieņu un individualizētu attieksmi. Līdz ar to CPT atzīmējusi, ka būtiski veicināt, ka pacienti tiek mudināti nēsāt savas drēbes un, ja nepieciešams, saņemt atbilstošu apģērbu, kas neatgādina formastērpu.¹⁷

Tāpat konstatējams, ka šāds privātā apģērba lietošanas liegums nav paredzēts ne brīvības atņemšanas vietās, nedz psihiatriskajās slimnīcās, līdz ar to nav saskatāms pamats šāda ierobežojuma noteikšanai Centrā.

Rekomendācija Centram:

- Objektīvi saprotot Centra ierobežotās iespējas piešķirt ekspertējamiem dažāda veida apģērbu, uzsverams, ka Centram tomēr ir jānodrošina ekspertējamo personu tiesības valkāt savu personīgo apģērbu, ja persona izsaka tādu vēlmi. Vienlaikus ekspertējamai personai nepieciešams izskaidrot tās personīgā apģērba apkopes kārtību, piemēram, ka tā netiks mazgāta centralizēti un apģērba apkope būs jāveic pašai personai vai attiecīga apģērba nomaiņa organizējama ar pienesumu starpniecību. Tomēr būtiski, ka ekspertējamām personām netiek liegtas tiesības uz personīgā apģērba lietošanu pēc būtības.

¹⁵ [Eiropas Padomes Ministru komitejas Ieteikums Rec\(2006\)2 dalībvalstīm par Eiropas cietumu noteikumi.](#)

¹⁶ Turpat, 20.1., 20.2., 97.1. un 97.2. punkts.

¹⁷ [Zinājums Latvijas valdībai par Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai \(CPT\) vizīti Latvijā no 2016. gada 12. līdz 22. aprīlim](#), 109. punkts.

[3.6] Vienlaikus no sūdzībā norādītā ir konstatējams, ka nakts laikā ekspertējamiem nav tikusi nodrošināta iespēja apmeklēt labierīcības, bet ir bijis jāizmanto tam paredzētus urīnsavākšanas traukus (“pīles”).

Vizītes dienā šāda veida “pīles” nodaļā vizuāli netika manītas, kā arī personāls apliecināja, ka šāda prakse Centrā vairs netiek izmantota un ekspertējamās personas var pēc nepieciešamības apmeklēt labierīcības. Ekspertējamie par nepieciešamību apmeklēt labierīcības var informēt personālu nospiežot palātās esošās personāla izsaukšanas pogas.

Līdz ar to atkārtoti uzsverams, ka šādu “pīļu” izmantošana nav attaisnojuma ne vien tāpēc, ka tas ir pazemojoši un cieņu aizskaroši, bet arī tāpēc, ka ekspertējamo palātās ir izvietotas videonovērošanas kameras, tādējādi šādā veidā tiek pārkāptas arī ekspertējamo tiesības uz privātumu.

Eiropas cietumu noteikumu 19.3. apakšpunktā ir norādīts, ka ieslodzītajiem pastāvīgi ir pieejamas sanitārās labierīcības, kurās ievērotas higiēnas prasības un ieslodzīto tiesības uz privātumu. Tāpat CPT ir norādījusi, ka cilvēcisku apstākļu nodrošināšanai ir vajadzīgas ērti pieejamas tualetes, kurās tiek ievēroti attiecīgie higiēnas standarti. Šajā sakarā CPT neapmierina dažās valstīs izveidojusies prakse, kad ieslodzītās personas kārto dabiskās vajadzības spaiņos, kas atrodas kamerās un noteiktā laikā tiek iznesti. Tualetei ir jāatrodas vai nu atsevišķā nodaļumā kamerā (vēlams sanitārajā mezglā), vai arī jārada iespēja ieslodzītajām personām vajadzības gadījumā bez kavēšanās apmeklēt tualeti jebkurā laikā (arī naktī).¹⁸

Lai gan citētās prasības norādītas attiecībā uz ieslodzījuma vietām, tomēr ievērojot jau minēto funkcionālo līdzību šo abu iestāžu starpā, kā arī apstākli, ka Centrā esošie apstākļi un standarti nedrīkstētu būt zemāki par ieslodzījuma vietās noteiktajiem, tad norādītie standarti un principi šajā gadījumā ir tiešā veidā attiecināmi arī uz Centru.

No NPVC iesniegtajiem iekšējās kārtības noteikumiem “Kārtības un drošības nodrošināšana Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centra E blokā” 1. pielikuma “Ekspertējamo personu dienas režīms” ir redzama atruna, ka ekspertējamie dienā labierīcības var izmantot pēc vajadzības, bet naktī pēc vajadzības 1-2 reizes (dienas režīma piezīmju sadaļas 3. punkts).

¹⁸ Eiropas Padomes Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai. [Izvilums no Otrā vispārējā ziņojuma, publicētā 1992. gadā. Nr.CPT/Inf\(92\)3-part2 “Ieslodzījums”, 49. punkts.](#)

Līdz ar to, ievērojot personāla norādīto, ka labierīcību apmeklējumi nakts laikā tiek nodrošināti pēc nepieciešamības bez ierobežojuma, kā arī dienas režīmā ietverto atrunu “pēc vajadzības”, objektīvi nav attaisnojama atsauce uz kādu kvantitatīvu ierobežojumu.

Vienlaikus, kā redzams no Tiesībsarga biroja pārstāvēm 2025. gada 11. decembra vizītē izsniegtā Noteikumu kopsavilkuma, kam pievienots arī ekspertējamo personu dienas režīms, tad šāda atruna par labierīcību apmeklējumu skaita ierobežojumu nakts laikā nav norādīta. Tādējādi ir redzams, ka Tiesībsarga birojs ir saņēmis divu atšķirīgu redakciju dokumentus, kurus ir nepieciešams korigēt un savstarpēji salāgot, neietverot jau minēto norādi par skaita ierobežojumiem.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Korigēt un izslēgt no NPCV atbildes vēstulei pievienotā “Kārtības un drošības nodrošināšana Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centra E blokā” 1. pielikuma “Ekspertējamo personu dienas režīms” Piezīmes 3. punktu, kas paredz kvantitatīvu ierobežojumu labierīcību apmeklējumiem nakts laikā.
- NPVC un Centra vadībai ar vislielāko rūpību ir jāseko līdzi, ka šāda veida urīnsavākšanas trauki (“pīles”) netiek izmantoti, risinot labierīcību neesamību palātās.

[4] Brīvā laika pavadīšanas iespējas

Centra telpās ekspertējamām personām ir pieejama atpūtas telpa, kas vienlaikus kalpo kā ēdamtelpa, ar televizoru un ēkas ceturtajā stāvā izvietotu pastaigu laukumu ar svaiga gaisa piekļuvi.

[4.1] Attiecībā uz atpūtas telpas izmantošanas iespējām secināms, ka telpa ir gana plaša un pēdējā gada laikā tajā veikti vizuāli uzlabojumi, pārkrāsojot telpas sienas, kā arī nomainot televizoru.

Kā negatīvs faktors ir vērtējama smēķēšanas rezultātā telpā esošā cigarešu smaka, jo pie atpūtas/ēdamtelpas ir arī smēķēšanas nodalījums, kuru atverot, telpa piepildās ar smaku.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Jārisina efektīvākas ventilācijas sistēmas ieviešana, jo no smēķētavas izplūstošā smaka un dūmi izplatās pa visu nodaļu. Jo īpaši problemātiska šī situācija ir periodos, kad ir lielāks ekspertējamo skaits (kā tas tika novērots 2024. gada maija vizītē), gan vasaras karstajā periodā.
- Papildus uzsverams, ka šāda veida sadūmojums un smaka nav pieļaujama, ievērojot, ka Centrā var tikt ievietotas arī nepilngadīgas personas.

[4.2] Vizītē konstatēts, ka telpā atrodas tikai televizors un ekspertējamām personām nav nodrošinātas nedz grāmatas vai žurnāli, ne galda spēles, lai gan uz šādām brīvā laika pavadīšanas iespējām ir ticis norādīts NPVC atbildes vēstulē.

Tikai viena ekspertējamā palātā bija redzamas grāmatas, tādējādi, ja ekspertējamam pašam nav savas personīgās grāmatas vai žurnāli, tad attiecīgi šāda veida brīvā laika pavadīšanas iespēja Centrā pēc būtības netiek piedāvāta un nodrošināta. Vizītes dienā viens no ekspertējamiem tika konvojēts uz NPVC uz izmeklējumu, bet abi pārējie ekspertējamie savās palātās gulēja.

Secināms, ka jēgpilnas un kvalitatīvas brīvā laika pavadīšanas iespējas ir ļoti ierobežotas un faktiski aprobežojas ar televīzijas skatīšanos.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Lūdzu nodrošināt ekspertējamām personām iespējas jēgpilnai un saturīgai brīvā laika pavadīšanai, tai skaitā nodrošinot vismaz minimālu grāmatu un žurnālu izvēli nodaļā.

[4.3] Ekspertējamām personām vienu reizi dienā ir paredzētas pastaigas svaigā gaisā, kuras tiek nodrošinātas Centra ceturtajā stāvā esošajā pastaigu telpā/laukumā, kas savā būtībā ir slēgta telpa ar atvērtu loga daļu (pie griestu zonas) svaiga gaisa piekļuvei, nevis atvērta tipa laukums.

[4.3.1] Pozitīvi vērtējams, ka Centrs ir ņēmis vērā 2024. gada 25. maija vizītē sniegtās rekomendācijas, ka šajā pastaigu vietā ir nepieciešams nodrošināt iespēju apsēsties, piemēram, ja personai ir kustību traucējumi un tā nespēj ilgstoši pavadīt stāvus pozīcijā, tomēr tā vēlas arī izmantot iespēju pavadīt laiku svaigā gaisā. Tādējādi 2025. gada 11. decembra vizītē konstatēts, ka pastaigu telpā ir izvietots pie telpas grīdas piestiprināts sols ekspertējamo ērtībām.

[4.3.2] Vienlaikus no vizītē iegūtās informācijas ir saprotams, ka personām, kurām ir būtiski kustību ierobežojumi un kuras, tai skaitā izmanto ratiņkrēslu, nav iespējams nokļūt pastaigu telpā, jo ēkas lifts piekļuvi nodrošina tikai līdz ēkas trešajam stāvam.

Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk – ANO) Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām¹⁹ 9. pants definē piekļūstamības kritērijus un dalībvalstu pienākumus piekļūstamības nodrošināšanā. Minētā panta pirmā daļa cita starpā noteic, ka dalībvalstis veic atbilstošus

¹⁹ Apvienoto Nāciju Organizācija. [Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām](#). Pieņemts: 13.12.2006. Stājas spēkā: 31.03.2010. Latvijas Vēstnesis, 27, 17.02.2010. Pievienošanās: 01.03.2010.

pasākumus, lai vienlīdzīgi ar citiem nodrošinātu personām ar invaliditāti piekļūstamību būvētai videi, un citiem objektiem un pakalpojumiem, kas ir atvērti vai ko sniedz sabiedrībai.

Ievērojot, ka ekspertējamās personas Centrā tiek ievietotas ekspertīzes veikšanai līdz vienam mēnesim, tad šāda prakse, ka personai ar invaliditāti netiek nodrošināta iespēja atrasties svaigā gaisā, jo ēkā nav nodrošinātas piekļūstamības prasības, ir uzskatāma par neatbilstošu cilvēktiesību standartiem un norāda uz diskriminējošu attieksmi.

Nemot vērā, ka Centra teritorija ir norobežota ar aizveramu žogu, kas liedz iekļūšanu gan A blokā, kur izmitinātas personas ar tiesas piemērotu medicīniska rakstura piespiedu līdzekli (ārstēšanu psihiatriskajā slimnīcā ar apsardzi), gan arī izkļūšanu no Centra teritorijas, Centram būtu jārod iespēja šai ekspertējamajai grupai nodrošināt līdzvērtīgu iespēju atrasties svaigā gaisā Centra piegulošajā teritorijā ēkas priekšā.

No Centrā sniegtās informācijas ir saprotams, ka jauni ekspertējamiem netiek ievesti spontāni, līdz ar to, tiesībsardzes ieskatā, Centrā nevarētu rasties situācijas, kad šāda veida pastaigas laiku būtu problemātiski salāgot ar konvoja ierašanās laikiem. Tāpat arī konvojēšanas uz kādiem izmeklējumiem u.c. vizītēm ārpus Centra tiek iepriekš plānotas, jo ir nepieciešama konvoja dalība, līdz ar to arī citos gadījumos šādu konvojēšanas un pastaigas laika salāgošana nevarētu radīt būtiskas problēmas.

Rekomendācija Centram:

- Apstākļos, kad Centrā ir ievienotas personas ar būtiskiem kustību traucējumiem, tai skaitā nepieciešamību izmantot ratiņkrēslu, un personai nav iespējams nokļūt ceturtā stāva pastaigu laukumā/telpā, Centram ir jānodrošina arī šo personu tiesības izmantot iespēju ikdienas brīvā laika pavadīšanai svaigā gaisā.

[5] Konfidencialitāte un privātums

Iesniedzējs sūdzībā norādījis, ka viņa ekspertīzes laikā konsultācijas notikušas, tai skaitā Centra koridorā, tādējādi pārējiem ekspertējamiem ir bijušas dzirdamas sarunas, kuras ekspertējamam bijušas ar ekspertiem un personālu.

[5.1] Arī vizītes dienā bija vērojams, ka vienu no ekspertējamām personām apmeklēja pieaicinātais eksperts, kurš attiecīgi pārrunas ar konkrēto ekspertējamajam veica mūsu postenī, kas atrodas ekspertējamajam apdzīvotā gaitenī galā.

Ekspertējamo palātas ir kameru tipa telpas ar tām raksturīgām metāla durvīm ar restotiem atvērumiem, bet ne aizveramiem vai noslēdzamiem logiem tajās, proti, durvis ir noslēdzamas, lai pa tām nevarētu izklūt, vienlaikus tās nesniedz jebkādu skaņas aizturi, jo kalpo tikai kā norobežojošs elements. Līdz ar to viss, kas tiek runāts mūsu postenī, ir dzirdams, ne vien tieši blakus esošajā ekspertējamā palātā, bet pēc būtības arī visas nodaļas telpās, jo mūsu postenis arī ir vaļēja tipa. Arī vizītes dienā pie mūsu posteņa esošajā palātā bija ievietots viens no ekspertējamiem.

Ievērojot minēto, Tiesībsarga biroja pārstāves pārliecinājās, ka apstiprinās sūdzībā norādītā informācija par konfidencialitātes pārkāpumiem.

Centrs šīs prasības varētu īstenot, piemēram, pārveidojot mūsu postenim blakus esošo izolācijas telpu par ekspertējamo konsultāciju-pieņemšanas telpu. Minētajai telpai ir gan pārējām palātām līdzvērtīgas norobežojošās durvis, gan arī tādas, kas noslēdz telpu pilnībā, gādājot par skaņas izolāciju un nodrošinot nepieciešamo konfidencialitāti.

Kā tika norādīts Centrā, tad ekspertējamo fiksēšana Centrā praktiski nenotiek, ko attiecīgi apliecināja arī fiksēšanas līdzekļu piemērošanas žurnāls, kur pēdējā fiksēšanas reize bija minēta 2022. gadā. Tāpat, ievērojot, ka Centram nav liela noslodze un ekspertējamie tiek izvietoti lielākoties pa vienam, tad nepieciešamības gadījumā fiksēšanas līdzekļus būtu iespējams izmantot arī konkrētā ekspertējamā palātā, tādējādi šobrīd norādītā telpa savā būtībā kalpo tikai kā noliktavas telpa.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Apstākļos, kad uz vietas esošo Valsts policijas darbinieku skaita dēļ nav iespējama ekspertējamās personas pavadīšana līdz eksperta kabinetam vai saruna starp ārstu un ekspertējamo ārstu kabinetā nav iespējama kādu citu apsvērumu dēļ, Centram ir jā rūpējas par atbilstošu konfidencialitātes prasību ievērošanu.
- Aicinu pārveidot norādīto izolācijas telpu par konfidencialitātes prasībām atbilstošu telpu ekspertējamo pieņemšanai-konsultēšanai, kas attiecīgi arī atvieglotu nepieciešamību nemitīgai Valsts policijas darbinieku piesaistei, lai pavadītu ekspertējamos uz tiesu eksperta-psihiatra kabinetu.

[5.2] Vienlaikus uzsverams, ka CPT, vērtējot ieslodzījuma vietas slimnīcu nodaļas, jau iepriekš ir paudusi, ka nav atbalstāma prakse izvietot videonovērošanas kameras pacientu kamerās/palātās, jo tādējādi tiek pārkāpta ne vien pacientu privātums, bet ir cieņu aizskaroši. Konkrētos secinājumus CPT norādījusi analoga veida apstākļos, proti, kameras izvietotas pacientu kamerās/palātās

nodrošinot vizuālu uzraudzību tikai uzraugošajam apsardzes personālam bez pieejas medicīnas personālam. Secīgi saprotams, ka izvietotās kameras nav paredzētas terapeitiskiem nolūkiem, lai sekmētu medicīnas personāla pienākumu izpildi.²⁰

Minētais sasaucas ar Centrā iegūto informāciju un sūdzībā norādīto, ka Centra personāls nakts laikā periodiski pārliecinās par ekspertējamo stāvokli, ielūkojoties kamerās ar nelielu apgaismojumu, kas, tai skaitā apliecina, ka nodaļas darbinieki nesaņem aktuālu informāciju no Valsts policijas uzraudzības posteņa.

Rekomendācija NPVC un Centram:

- Lūdzu kritiski izvērtēt videonovērošanas kameru lietderību ekspertējamo kamerās/palātās. Par izdarītajiem secinājumiem attiecībā videokameru nepieciešamību lūdzu informēt Tiesībsarga biroju.
- Ievērojot kameru esību ekspertējamo kamerās/palātās, aicinu ar vislielāko rūpību sekot līdzi ekspertējamo nepieciešamībai apmeklēt labierīcības, lai netraucēti pārgērbtos. Tāpat jau minēto apsvērumu dēļ nav pieļaujama arī "pīļu" izmantošana kamerās/palātās.

[6] Sūdzību un iesniegumu aprīte un izskatīšanas kārtība

Sūdzībā iesniedzējs vērsis tiesībsardzes uzmanību uz to, ka viņa sūdzības, atrodoties Centrā, nav pienācīgā kārtā tikušas izskatītas vai arī tās tikušas atstātas bez ievērības.

[6.1] 2025. gada 11. decembra vizītē konstatēts, ka Centra trešā stāva daļā, kurā izmitināti ekspertējamie, ir izvietota iesniegumiem paredzēta kastīte, kuru pēc zināma grafika iztukšo NPVC kvalitātes kontroles daļas darbinieki. Centra darbiniekiem nav piekļuves šai iesniegumu kastei, kā arī personāls nevarēja konkrēti norādīt, kad tā tiek iztukšota, bet norādīja, ka tas notiek aptuveni reizi nedēļā.

[6.2] CPT ir uzsvērusi, ka tāpat kā jebkurā brīvības atņemšanas vietā, efektīva sūdzību izskatīšanas kārtība ir pamata drošības garantija pret ļaunprātīgu izturēšanos psihiatriskajās iestādēs. Jābūt īpašai kārtībai, kas ļauj pacientiem iesniegt formālas sūdzības skaidri norādītajai institūcijai un konfidenciali sazināties ar kompetentu institūciju ārpus psihiatriskās iestādes.²¹

²⁰ [Georgia: Visit 2023. CPT/Inf \(2023\) 02](#). Section: 7/9. Date: 02/08/2023. 5. Security, 19. para.

²¹ Eiropas Padomes Eiropas Komiteja spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanai (CPT), [Izvērtējums no Astotā vispārējā ziņojuma, publicēta 1998. gadā Nr.CPT/Inf\(98\)12-part "Piespiedu ievietošana psihiatriskās ārstniecības iestādēs"](#), 53. punkts.

Vienlaikus attiecībā uz iesniegumu kastes funkciju un mērķi skaidrots, ka tā paredzēta primāri dažādiem ierosinājumiem un cita veida iesniegumiem, kuru adresāts būtu NPVC, nevis iekšējai sūdzību un iesniegumu aprītei Centrā.

Centra personāls nevarēja paskaidrot, kā ekspertējamās personas var izsecināt šo kārtību un uzstādītās kastes mērķi, jo no paskaidrotā bija saprotams, ka ekspertējamiem netiek skaidrotas minētā nianšes. Papildus uzsvērts, ka ekspertējamie lielākoties cenšas savas sūdzības, iebildumus un lūgumus izteikt mutiski ārstam, tomēr personālam mutiski izteiktas sūdzības lielākoties tiek lūgts noformēt rakstiskā veidā, nododot konkrēto iesniegumu ārstam. Tomēr arī šajā gadījumā bija saprotams, ka šāds iesniegums netiek jebkādā veidā reģistrēts un ārsts kopā ar personālu cenšas iespēju robežās risināt norādīto situāciju vai problemātiku.

Minētais atbilst NPVC Sūdzību izskatīšanas noteikumu 16. punktā noteiktajam, ka pacienta ārsts var izdarīt atzīmi ambulatorajā kartē vai slimības vēsturē par jebkura iesnieguma pieņemšanas datumu un reģistrācijas numuru un atbildes datumu un numuru, ja ir. Mutvārdos izteiktu lūgumu, sūdzību, priekšlikumu vai jautājumu par veselības aprūpes pakalpojumu NPVC pacienta medicīniskajā dokumentācijā atspoguļo pacienta ārsts vai jebkura cita pacienta ārstniecībā iesaistītā ārstniecības persona atbilstoši savai kompetencei.

Šo noteikumu 19. punkts paredz, ka struktūrvienības vadītājs, tai skaitā – kabineta vadītājs, nodrošina pacienta sūdzības vai ierosinājuma sākotnējās analīzes veikšanu struktūrvienībā, lai pārlicinātos, vai pacienta iesniegums ir pamatots vai nepamatots un, pamatotas sūdzības gadījumā – lai noskaidrotu notikušā iespējamās cēloņus.

Tāpat arī minēto noteikumu 23. punkts formāli paredz struktūrvienības vadītāja pienākumu ne retāk kā reizi ceturksnī apkopot informāciju par savas struktūrvienības sūdzībām un ierosinājumiem, tai skaitā norādot savus ierosinājumus un veiktās aktivitātes aktualizēto problēmu risināšanā. Šie dati attiecīgi nododami izvērtēšanai NPVC atbildīgajām amatpersonām.

Tomēr norādītais liecina, ka Centra iekšienē nav noteikta kāda vienota sūdzību un iesniegumu reģistrēšanas sistēma, jo citētie noteikumi paredz vien sūdzību un iesniegumu fiksēšanu pacienta lietā un periodisku apkopošanu, neparedzot konkrētu fiksēšanas kārtību vienotā reģistrā, kas ļautu objektīvi pārskatīt saņemtās sūdzības, tai skaitā kopsakarā ar to risinājumiem. Secīgi nav skaidrs, kā tiek veikts noteikumu 23. punktā norādītais apkopojums, ja nav izveidota vienota reģistrēšanas sistēma, no kuras iegūt attiecīgu informāciju. Līdz ar to NPVC objektīvi nav apkopotas un pārskatāmas

informācijas par Centra iekšienē iespējamām sistēmiskām problēmām, kā arī šādā gadījumā netiek veikta jebkāda pārraudzība un kontrole par šādu Centra iekšienē izskatītu sūdzību esību, jo noprotams, ka tās labākajā gadījumā tiek fiksētas pacienta medicīniskajā kartē.

Rekomendācijas NPVC:

- Aicinu izstrādāt konkrētu kārtību, kādā tiek fiksētas un reģistrētas Centra nodaļā saņemtās sūdzības, kuras netiek ievietotas attiecīgajā iesniegumu kastē. Reģistrēšanas kārtībai jābūt pārskatāmai Centra ietvaros kopumā un tā nevar aprobežoties ar reģistrēšanu tikai konkrēta ekspertējamā lietā.

[6.3] Tāpat netika konstatēts, ka ekspertējamām personām atpūtas telpā būtu nodrošināts papīrs un rakstāmpiederumi, lai nepieciešamības gadījumā sagatavotu attiecīgu dokumentu, ko persona vēlētos diskrēti ievietot Centrā uzstādītajā iesniegumu kastē, bet ekspertējamam nepieciešamības gadījumā tas ir jālūdz personālam. Minētais attiecināms arī uz NPVC sagatavotajiem formulāriem sūdzību iesniegšanai, jo tie ekspertējamiem nav brīvi pieejami.

Savukārt, vērtējot ekspertējamiem pieejamo informāciju uz informācijas dēļa atpūtas telpā un Tiesībsarga biroja pārstāvēm izsniegto Noteikumu kopsavilkumu, secināms, ka tas nesatur jebkādu informāciju par sūdzību iesniegšanas un izskatīšanas mehānismiem.

Šāda prasība gan ir ietverta Sūdzību izskatīšanas noteikumu 12.1. apakšpunktā, kurš noteic, ka struktūrvienības vadītājs, tai skaitā – kabineta vadītājs, nodrošina pacientu informēšanu par sūdzības vai ierosinājuma iesniegšanas iespējām, izvietojot aktuālo informāciju (2. pielikums) uz NPVC paziņojumu stenda struktūrvienībā.

Vērtējot minēto pielikumu, ir redzams, ka tas atspoguļo sūdzību iesniegšanas iespējas NPVC, Veselības inspekcijā un Tiesībsarga birojā. Tomēr no norādītās informācijas ir redzams, ka uz Centrā ievietotajām personām pēc būtības attiecināmas tikai sūdzību iesniegšanas iespējas Centra personālam vai izmantojot izvietoto pastkastī. Pārējās iespējas netiek nodrošinātas, jo ekspertējamiem nav pieejamas telefonsarunas un internets, savukārt pasta starpniecība iespējama tikai gadījumos, ja ekspertējamam pašam ir pastmarkas un konverti²².

Secīgi ir redzams, ka arī no 2. pielikumā ietvertā skaidrojuma nav saprotams, kādam nolūkam ir paredzēta nodaļā izvietotā pastkaste, bet kādā gadījumā personai jāvērsas pie personāla nodaļā.

²² Problemātika šī aspekta sakarā plašāk tiks analizēta šī atzinuma [7] punktā.

ievērojot minēto, secināms, ka Centrā nav izveidota ērta un personālam un ekspertējamiem saprotama sūdzību, iebildumu un iesniegumu aprites kārtība. Esošā sistēma vērtējama kā nepārskatāma, kas attiecīgi liecina par to, ka konkrētā kārtība nav pienācīgā veidā kontrolējama un pārbaudāma, un ar vislielāko varbūtību nedod objektīvu kopskatu par Centrā aktualizētajām problēmām un nepieciešamībām. Noprotams, ka attiecīgi reģistrētas tiek tikai tās sūdzības un iesniegumi, kas tikuši ievietoti iesniegumu kastē.

Rekomendācijas NPVC un Centram:

- Papildināt Noteikumu kopsavilkumu (tai skaitā ēdamzālē izvietoto) ar skaidrojumu par sūdzību u.c. iesniegumu aprites un izskatīšanas kārtību, tai skaitā, norādot, kādam mērķim paredzēta nodaļā izvietotā iesniegumu kaste.
- Ekspertējamiem pieejamā vietā nodrošināt piekļuvi papīram/sūdzības veidlapai un kancelejas piederumiem.

[6.4] Sūdzību izskatīšanas noteikumu 13.1. apakšpunkts noteic, ka veselības aprūpes kvalitātes kontroles speciālists visu struktūrvienību pastkastēs satura pārbaudi veic ne retāk kā vienu reizi nedēļā ar iespējami vienādiem starplaikiem. No citētā tomēr nav izsecināms, vai dažādu svētku un pārcelto brīvdienu gadījumā šis grafiks varētu arī netikt ievērots, proti, iztukšošanas procesu faktiski nodrošinot vairāk nekā pēc nedēļas.

Šo noteikumu 13.2. apakšpunkts secīgi paredz, ka anonimizētas sūdzības vai ierosinājuma reģistrēšanu elektroniskajā pacientu sūdzību un ierosinājumu reģistrā veic divu darbdienu laikā no iesnieguma saņemšanas brīža, un NPVC administrācijai adresētā iesnieguma nodošanu vienas darbdienas laikā no dokumenta saņemšanas dienas Centra lietvedim.

Sūdzību izskatīšanas noteikumu 13.4. apakšpunkts savukārt paredz, ka veselības aprūpes kvalitātes kontroles speciālists veic nekavējošu attiecīgās struktūrvienības vadītāja informēšanu par nepieciešamo rīcību, lai minimizētu pacienta drošības risku, vai novērstu neatbilstoša veselības aprūpes pakalpojuma sniegšanu.

Līdz ar to, ievērojot jau norādītos apsvērumus par ekspertējamo personu ierobežotajām saziņas iespējām, kas cita starpā plašāk tiks uzsvērtas arī šī atzinuma [7] punktā, uzmanība šajā kontekstā būtu vēršama uz apstākli, vai Sūdzību izskatīšanas noteikumos ietvertā kārtība objektīvi un efektīvi nodrošina šajos noteikumos noteikto “nekavējošu” informēšanu un attiecīgu neatbilstošu darbību novēršanu.

Uzsverams, ka savlaicīga un efektīva reakcija uz sūdzībām, jo īpaši būtiska ir apstākļos, ja persona atrodas slēgta tipa iestādē, tai skaitā ar ļoti ierobežotām saziņas iespējām ārpus konkrētās iestādes, tādējādi esošajam mehānismam pastāvot kā vienīgajam personai pieejamam mehānismam. Šajā gadījumā, ja personai nav pašai savu pastmarku un aplokšņu, ekspertējamam faktiski vienīgā iespēja sūdzēties par neatbilstošu attieksmi, apstākļiem vai kādiem citiem aspektiem, ir vienīgi ar nodaļā izvietotās iesniegumu kastītes starpniecību.

Rekomendācija NPVC:

- Lūdzu kritiski izvērtēt, vai noteiktā kārtība, ka Centrā izvietotā iesniegumu kaste tiek iztukšota reizi nedēļā (papildus paredzot arī termiņu reģistrēšanai), atbilst attiecīgās slēgta tipa iestādes specifikai, proti, vai šobrīd spēkā esošā aprites kārtība objektīvi spēj nodrošināt NPVC efektīvu un savlaicīgu reakciju uz iespējamiem Centrā ievietoto ekspertējamo tiesību aizskārumiem. Aicinu pārskatīt šīs slēgta tipa iestādes iesniegumu kastes iztukšošanas biežumu kopsakarā ar NPVC spēju efektīvi reaģēt, proti, paredzot iesniegumu kastes iztukšošanu divas reizes nedēļā.

[7] Korespondences aprīte ārpus Centra. Saziņas iespējas, izmantojot citus sakaru līdzekļus

Kā būtiskākā problemātika šīs pārbaudes lietas ietvaros ir konstatējama saziņas ierobežotā nodrošināšana ekspertējamām personām – gan rakstiskas korespondences ietvaros, gan izmantojot citus saziņas līdzekļus, tai skaitā telefonsakarus –, kā arī neskaidrā saziņas īstenošanas kārtība, ievērojot, ka ekspertīze tiek veikta kriminālprocesa ietvaros.

[7.1] No Centrā saņemtās informācijas, ko norādījis arī NPVC, izriet, ka, ievietojot ekspertējamo Centrā, vienai personai pēc ekspertējamā lūguma tiek nosūtīta informācija par to, ka konkrētā persona ievietota Centrā, kā arī tiek sniegta izskaidrojoša informācija par pienesumu iespējām.

Šāda informācija norādīta arī Noteikumu kopsavilkumā, tādējādi šajā aspektā nerodas šaubas par to, ka šādu iespēju Centrs nodrošina.

Tāpat Centrā arī norādīts, ka ekspertējamām personām formāli tiek nodrošinātas sarakstes iespējas, tomēr no personāla paskaidrotā ir saprotams, ka šāda iespēja ekspertējamai personai ir tikai tajos gadījumos, kad tai ir pašai savas pastmarkas un konverti vai persona šīs lietas ir saņēmusi ar pienesumiem. Patstāvīgi iegādāties vēstuļu sūtīšanai nepieciešamās lietas ekspertējamiem nav, kā arī Centrs vai NPVC par saviem līdzekļiem to nenodrošina.

Papildus atzīmējams, ka šobrīd nav informācijas, vai apcietinātās personas, pirms tās tiek pārvestas uz Centru, tiek informētas par to, ka tām Centrs nenodrošinās sarakstes iespējas par valsts līdzekļiem ar, piemēram, procesa virzītāju vai tiesu, kā tas ir brīvības atņemšanas vietā, no kuras persona pārvesta²³. Proti, šajā aspektā nav informācijas, vai persona tiek informēta, ka šim laika periodam tai ir pašai iepriekš jāiegādājas nepieciešamās lietas vēstuļu nosūtīšanai.

[7.2] Vienlaikus no iegūtās informācijas secināms, ka ekspertējamām personām, atrodoties Centrā, faktiski netiek nodrošināta jebkāda saziņa izmantojot sakaru līdzekļus, tai skaitā telefoniski.

Tai pat laikā, atrodoties Centrā, uz šīm personām būtu attiecināmas arī ĀL normas, tai skaitā šī likuma 69.¹ panta pirmās daļas 2. punkts, kurš noteic, ka pacientam, kurš nogādāts stacionārajā ārstniecības iestādē psihiatriskās ekspertīzes veikšanai līdz tiesas lēmumam ir tiesības saņemt un nosūtīt vēstules, saņemt pasta sūtījumus, kā arī izmantot saziņas līdzekļus. Tāpat no minētā regulējuma izriet arī tiesības uz satikšanos.

Secīgi ĀL 69.¹ panta otrā un ceturtā daļa paredz gadījumus, kad ārsts, izvērtējot katru konkrēto gadījumu, var pieņemt lēmumu par satikšanās liegumu ar citām personām, tomēr uzsveras, ka šāds lēmums pieņemams, galvenokārt, vadoties no pacienta psihiskā stāvokļa un no tā izrietoša apdraudējuma.

Šeit arī izceļams, ka otrajā daļā paredzētos un ārsta noteiktos satikšanās ierobežojumus pacients var apstrīdēt ārstniecības iestādes vadītājam, kura lēmumu var apstrīdēt Veselības inspekcijā. Savukārt Veselības inspekcijas lēmumu pacientam ir tiesības pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā. Rajona (pilsētas) tiesas spriedums nav pārsūdzams.

[7.3] Tai pat laikā arī no KPL 271. panta trešās daļas ir redzams, ka procesa virzītājs dod atļauju par saziņas pieļaujamību, bet lēmums par tikšanās un saziņas ierobežojumiem ir pārsūdzams izmeklēšanas tiesnesim.

Tātad, no minētā ir secināms, ka ekspertējamai personai saziņas ierobežojumi var izrietēt gan no kriminālprocesuālā regulējuma, tai skaitā, vērtējot kriminālprocesuālās intereses, gan arī no ĀL regulējuma.

²³ Sal. sk., Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 15. panta ceturto daļu un Latvijas Soduzpildes kodeksa 50. panta ceturto daļu.

Tādējādi arī katrā konkrētajā gadījumā būtu jāsniedz informācija par to, kādēļ attiecīgais liegums ir noteikts, proti, vai tas ir vērtējams kā kriminālprocesuāls lēmums vai attiecīgi saistīts ar pašu, šajā gadījumā gan nosacītā mērā, ārstniecības procesu. Šai informācijai būtu jābūt skaidri definētai un ekspertējamai personai izskaidrotai, jo attiecīgā lēmuma – lieguma – veids tiešā veidā ietekmē ekspertējamās personas tiesības uz attiecīga lēmuma tiesiskuma kontroli pārsūdzības kārtībā.

Vienlaikus gan secināms, ka procesa virzītāja pieņemta lēmuma pārsūdzību vai pārsūdzības tiesības, vēršoties Veselības inspekcijā, ekspertējamai personai pēc būtības nebūs iespējams izmantot, ja ekspertējamai personai, kā jau minēts, nebūs iepriekš sagatavotas pastmarkas un konverti. Minēto vēl jo vairāk apliecina apstākļi, ka šo situāciju ekspertējamam nav iespējams pašam risināt, jo ekspertējamai personai, tai skaitā nenodrošinot arī telefonisku saziņu, nav iespējams sazināties ar citām personām ārpus Centra, lai kādam piederīgajam lūgtu šīs nepieciešamās lietas sagādāt un nodot pienesuma veidā. Savukārt paļaušanās uz Centra personāla labvēlību attiecīgas korespondences nosūtīšanā, apstākļos, kad šādu korespondences apmaksas pienākumu normatīvais regulējums Centram neuzliek, nav iespējams novērtēt kā efektīvu un pieejamu pārsūdzības tiesību nodrošināšanu.

Līdz ar to, ir vērtējams, ka šajā aspektā tiek būtiski pasliktināts un ierobežots aizdomās turētā vai apsūdzētā stāvoklis (pie analogi pastāvoša brīvības ierobežojuma, kriminālprocesuālā statusa un drošības līdzekļa), atkarībā no tā, vai konkrētajā brīdī šī persona atrodas izmeklēšanas cietumā vai uz konkrēto laika periodu ir pārvietota kriminālprocesuālas darbības veikšanai uz ekspertīžu Centru. Analoga situācija veidojas, ja Centrā ievietota notiesāta persona. Secināms, ka normatīvais regulējums neparedz atšķirīgu pieejas veidu saziņas tiesību nodrošināšanā, vienlaikus dažādos normatīvajos aktos šobrīd paredzēts savstarpēji pretrunīgs tiesību apjoms un šo tiesību izmantošanas kārtība.

[7.4] No Tieslietu ministrijas saņemtā informācija liecina, ka ministrija šobrīd strādā pie normatīvā regulējuma grozījumiem, kas varētu novērst šobrīd konstatējamo problemātiku, kas saistāma ar nepilnīgo regulējumu attiecībā uz ekspertējamām personām kopsakarā ar kriminālprocesuālo regulējumu un saziņas iespēju nodrošināšanu.

[7.5] Ievērojot šajā sadaļā izgaismoto problemātiku un apstākli, ka par aktualizēto jautājumu nepieciešamas plašākas diskusijas iesaistīto profesionāļu vidū, **Tiesībsarga birojs 2026. gada**

16. jūnijā²⁴ ir aicinājis Tieslietu ministriju, Valsts policiju, Ģenerālprokuratūru, ieslodzījuma vietu pārvaldi un NPVC (Centru) **uz starpinstitucionālo diskusiju** par ekspertējamo personu tiesību apjomu, tai skaitā tiesībām uz saziņu un kriminālprocesuālo tiesību nodrošināšanu, atrodoties Centrā.

[8] Ņemot vērā, ka šī atzinuma ietvaros sagatavotās rekomendācijas ir iespējams un nepieciešams izpildīt jau šobrīd, par lietderīgu un ekspertējamo personu tiesībām un interesēm atbilstošu atzīstams šo **pārbaudes lietu pabeigt daļā par atzinuma [1] līdz [6] sadaļā vērtētajiem jautājumiem**, sniedzot attiecīgas rekomendācijas un nosakot to izpildes termiņu NPVC (Centram).

Savukārt attiecībā uz šī **atzinuma [7] sadaļā konstatēto problemātiku** saistībā ar ekspertējamo saziņu, kriminālprocesuālo tiesību nodrošināšanu un secīgi no šiem jautājumiem izrietošajām ekspertējamo tiesībām uz taisnīgu tiesu, **pārbaudes lieta daļā tiek turpināta**.

Vēlos izteikt pateicību Centra darbiniekiem, kuri sniedza visu nepieciešamo informāciju, Centrā veikto vizīšu laikā.

Rekomendāciju izpilde

Pamatojoties uz Tiesībsarga likuma 25. panta pirmo, trešo un ceturto daļu, pārbaudes lietas izskatīšana **tiek pabeigta daļā²⁵**.

Lūdzu NPVC (Centru) par šajā atzinumā sniegto rekomendāciju izpildi un rekomendāciju izpildē plānotajiem pasākumiem informēt Tiesībsarga biroju līdz **2026. gada 17. jūlijam**.

Ar cieņu

tiesībsardze

Karina Palkova

²⁴ Sākotnējais diskusijas datums tika noteikts 2026. gada 19. maijā, tomēr pēc atsevišķu uzaicināto personu lūguma norises datums pārcelts uz vēlāku laiku, proti, 16. jūniju.

²⁵ Ievērojot šī atzinuma [8] punktā norādīto tvērumu.